

Kontrollkäik Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskusesse

(1) 16.02.2010 viis õiguskantsler läbi oma-algatusliku etteteatamata kontrollkäigu Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskusesse eesmärgiga kontrollida põhiõiguste ja -vabaduste tagamist asutuses. Varasemalt ei ole õiguskantsler Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskust kontrollinud.

2004. aastal tegevust alustanud Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskus on OÜ-le Corrigo kuuluv asutus, mille põhieesmärgiks on 14-18-aastastele uimastisõltuvusega lastele ravi- ja rehabilitatsiooniteenuse osutamine. Erandkorras võetakse teenusele ka 11-14-aastaseid lapsi. Keskuses osutatakse ravi- ja rehabilitatsiooniteenust Tervise Arengu Instituudiga sõlmitud riigieelarvelise eraldise kasutamise lepingu alusel. Seega finantseeritakse teenust riigieelarve vahenditest. Lepingu kohaselt peavad teenusele suunatud lapsed olema teadlikud ravi- ja rehabilitatsiooniteenuse tingimustest ning andma oma kirjaliku nõusoleku ravi-asutuses viibimise kohta. Seejärel sõlmitakse lapse eestkostja ja OÜ Corrigo vahel ravi- ja rehabilitatsiooniteenuse osutamise leping.

(2) Õiguskantsler kontrollis, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusasutuse funktsiooni, kas rehabilitatsioonikeskuses on tagatud laste põhiõigused ja -vabadused.

Muuhulgas kontrollis õiguskantsler, kas kõik teenusel viibivad lapsed on andnud oma kirjaliku nõusoleku teenusel viibimise kohta, kas on tagatud keskkuses viibivate laste õigus sõnumi saladusele keskkuses ning kas on tagatud laste õigus haridusele, arendavatele vaba aja veetmise võimalustele ja huvitegevusele.

(3) Õiguskantsler ja tema nõunikud tutvusid kontrollkäigu raames laste õppimis- ja elamistingimustega ning vestlesid asutuse juhtkonnaga ja töötajatega. Samuti vestlesid õiguskantsler ja tema nõunikud usalduslikult kõigi asutuses viibinud 16 lapsega ning mõnede töötajatega ning tutvusid kõigi keskkuses viibinud laste toimikutega.

(4) Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse tegevuse vastavust seaduses sätestatud nõuetele on käesoleval ajal keeruline kontrollida, kuna hetkel puuduvad riiklikud teenusekirjeldused ja nõuded rehabilitatsiooniteenuse osutajatele. Seaduse tasemel on reguleerimata, millist abi on rehabilitatsiooniteenusele suunatud lapsel õigus saada (tervishoiuteenused, rehabilitatsiooniteenused, haridus). Puuduvad kohustuslikud nõuded rehabilitatsiooniteenuse osutajale (nõuded ruumidele, personalile, programmis või teenusel osalevate laste arv jne). Samuti on hetkel reguleerimata, kas ja mil määral on rehabilitatsiooniteenuse osutajal õigus laste põhiõigusi teenuse osutamisel piirata, kui see osutub rehabilitatsiooniprotsessi tulemuslikkuse jaoks hädavajalikuks.

Nimetatud probleemile on õiguskantsler Riigikogu tähelepanu juhtinud oma 15.09.2009 ettekandes. Õiguskantsler palus seadusandjal võimalikult kiiresti välja töötada sõltuvushäiretega noortele mõeldud rehabilitatsiooniasutuse kontseptsioon ning asjakohane regulatsioon. Paraku ei ole seadusandja siiani suutnud sõltuvushäiretega laste rehabilitatsiooniteenuse kontseptsiooni välja töötada ning probleemid, millele õiguskantsler

juba rohkem kui pool aastat tagasi tähelepanu juhtis, kerkisid esile ka kontrollkäigul Jõhvi Noorte ravi- ja rehabilitatsioonikeskusesse. Kuna probleemidest sõltuvushäiretega laste rehabilitatsiooniteenust puudutavas seadusandluses on õiguskantsler oma 15.09.2009 ettekandes põhjalikult kirjutanud, ei käsitleta nimetatud probleeme käesolevas kontrollkäigu kokkuvõttes.

Hoolimata sellest et hetkel riiklik teenusekirjeldus ja nõuded rehabilitatsiooniteenuse osutajale puuduvad, tuvastas õiguskantsler Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse töökorralduses siiski ka selliseid puuduseid, millele pidas vajalikuks eraldi tähelepanu juhtida ning mille kõrvaldamine on konkreetse keskuse juhataja pädevuses. Järgnevalt ongi välja toodud need kontrollkäigul tuvastatud puudused, mille lahendamine on Jõhvi Noorte ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse juhataja võimuses.

(4.1) Lapse nõusoleku puudumine vabaduse piiramiseks

Kontrollimisel selgus, et Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskus on kinnine asutus, kust lastel ei ole võimalik oma tahte kohaselt lahkuda. Tutvudes laste toimikutega ilmnes, et valdava enamuse laste puhul puudus lapse kirjalik nõusolek kinnises asutuses rehabilitatsiooniteenusel viibimise kohta. Ka enamus lastest, kellega õiguskantsler ja tema nõunikud vestlesid, väitsid, et nad ei olnud andnud kirjalikku teadlikku nõusolekut teenusel viibimiseks ja oma vabaduse piiramiseks.

Isiku vabadust on võimalik piirata, kui ta on ise andnud selleks oma teadliku nõusoleku. Seejuures ei asenda lapsevanema nõusolek lapse enda nõusolekut rehabilitatsiooniteenusel osalemiseks, kui laps on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks. ÜRO Lapse õiguste konventsiooni (jõustus Eesti suhtes 20.11.1991) artiklis 12 on sätestatud lapse õigus väljendada oma seisukohta kõigis teda puudutavates küsimustes. Konventsiooni artikli 12 kohaselt tagavad osalisriigid lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õiguse väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele. Lapse Õiguste Komitee on kõnealust artiklit kommenteerides märkinud, et kui alaealine on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, tuleb nõusolek lapse tervist puudutavates küsimustes saada lapselt endalt, informeerides seejuures lapsevanemat.¹

Näiteks võib siinkohal tuua lapse iseotsustusõiguse psühhiaatrilise abi osutamisel. Psühhiaatrilise abi seaduse (PsAS) § 3 lõikes 2 on sätestatud, et piiratud teovõimega isikule antakse psühhiaatrilist abi tema seadusliku esindaja nõusolekul ja isiku enda tahte alusel niivõrd, kui võrd ta on võimeline sellekohast tahet avaldama. Seaduslik esindaja ei saa esindatava asemel avaldada tahet psühhiaatrilise abi osutamiseks.

Iseotsustusõigust on käsitletud ka Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel R(99)4 otsusevõimetute isikute õiguskaitse kohta². Antud soovitusel printsiibi 22 kohaselt tuleb piiratud teovõimega isikule, kellele on määratud esindaja, kuid kes on võimeline andma tervishoiuteenuse saamiseks vaba ja informeeritud nõusoleku, tervishoiuteenuseid osutada

---

¹ Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 4, 2003, CRC/GC/2003/4, paras. 32 and 33.

² Council of Europe Recommendation R(99)4 of the Committee of Ministers to Member States on principles concerning the legal protection of incapable adults. 23.02.1999. (<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=536854&SecMode=1&DocId=396848&Usage=2>).

vaid selle isiku nõusolekul. Nõusoleku saamisest või mittesaamisest tuleb teavitada ka isiku esindajat.

Kohustus küsida lapse nõusolekut rehabilitatsiooniteenusel viibimise kohta on sätestatud ka Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse ja Tervise Arengu Instituudi vahel sõlmitud riigieelarvelise eraldise kasutamise lepingu lisas nr 1. Täpsemalt on lepingu lisas nr 1 kliendi vastuvõtu tingimuste alajaotuses märgitud, et nooruk esitab kirjaliku kliendi nõusoleku ravile pöördumiseks ja kinnitab allkirjaga nõusoleku ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse reeglite tingimustega. Selle alusel sõlmib ravi-asutus lapsevanemaga või noorukiga kirjaliku ravilepingu.

Kui isiku vabatahtlikku nõusolekut tema vabaduse piiramiseks ei ole (sõltumata sellest, kas ta on teovõimeline või piiratud teovõimega), siis ei tähenda see a priori, et isiku õigust vabadusele ja isikupuutumatusse ei saa üldse piirata. See on võimalik, kuid see peab toimuma ranges kooskõlas põhiseaduse ja seadusega.

PS § 20 lõikes 1 on sätestatud igatüüpe õigus vabadusele ja isikupuutumatusse (põhiõigus isikuvabadusele). Isikuvabadus on väga kaalukas põhiõigus. Riigikohus on leidnud, et vabadus on üks olulisemaid põhiõigusi.³ Seetõttu on isikuvabaduse piiramisele seatud põhiseadusega väga konkreetsed raamid. Vabaduse saab võtta PS § 20 lõike 2 kohaselt üksnes seadusega sätestatud juhtudel ja korras. Samas lõikes on sätestatud ka ammendav loetelu juhtudest, mil vabaduse võtmine õigustatud on. Eelnevalt nähtub, et vabaduse võtmiseks peab igal juhul olema seaduslik alus.

Seadusandja ei ole kohalikele omavalitsustele, Tervise Arengu Instituudile, Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskusele ega ka alaealiste komisjonile andnud õigust isikutelt vabaduse võtmiseks.

Eeltoodust lähtudes on õiguskantsler seisukohal, et praegu kehtiva regulatsiooni kohaselt ei ole Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskusel seaduslikku alust lapse vabaduse piiramiseks tema tahte vastaselt. Seega peab lapse rehabilitatsiooniteenusel viibimiseks ja tema vabaduse piiramiseks olema lapse enda teadlik kirjalikus vormis väljendatud nõusolek. Teadlik nõusolek eeldab, et lapsele on enne nõusoleku küsimist tema vanust ja arengutaset arvestades selgitatud, millised on rehabilitatsioonikeskuses kehtivad reeglid ja lapse õiguste piirangud, kui pikk on asutuses viibimise aeg ning tutvustatud ka elamis- ja õppimistingimusi asutuses kohapeal. Last tuleb teavitada ka võimalusest oma nõusolek tagasi võtta.⁴

Õiguskantsler teeb Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse juhatajale ettepaneku tagada, et kõik keskusesse rehabilitatsiooniteenusse suunatud lapsed oleksid tutvunud keskusel viibimise tingimustega ning keskusel kehtivate reeglite ja piirangutega ning sellele tuginedes andnud oma teadliku kirjaliku nõusoleku teenusel viibimise kohta.

Õiguskantsler teeb Tervise Arengu Instituudile soovitusel regulaarselt kontrollida, kas kõik rehabilitatsiooniteenusse suunatud lapsed on esitanud oma teadliku kirjaliku nõusoleku ravile pöördumiseks ja kinnitanud allkirjaga nõusolekut ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse reeglite ja tingimustega nagu Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskusega sõlmitud riigieelarvelise eraldise kasutamise leping ette näeb.

³ RKHKo 09.06.2006. nr 3-3-1-20-06, p 15.

⁴ Informeeritud nõusoleku kohta vaata ka VÕS § 766 ja IKS § 12.

(4.2) Õigus sõnumi saladusele ja eraelu puutumatusle

Nii keskuses viibinud lastega kui ka keskuse töötajatega läbiviidud vestlustest ilmnes, et keskuse töötajad kontrollivad laste kirjavahetuse sisu. Lapsed interneti teel kirju saata ei saa, kuid võivad lugeda neile saadetud kirju. Samas viibib keskuse töötaja sel ajal lapse kõrval ja loeb lapsele saadetud kirjad läbi. Posti teel ei olnud intervjueritud lapsed kirju palju saatnud ega saanud, kuid väidetavalt loeb kasvataja või muu keskuse töötaja läbi ka paberil saadetavad kirjad. Saabunud kiri avatakse samuti lapse juuresolekul ja töötaja loeb selle läbi ning otsustab, kas anda kiri lapsele edasi või mitte.

PS § 43 lause 1 kohaselt on igäihel õigus tema poolt või temale posti, telegraafi, telefoni või muul üldkasutataval teel edastatavate sõnumite saladusele. Lause 2 lisab, et erandeid võib kohtu loal teha kuriteo tõkestamiseks või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamiseks seadusega sätestatud juhtudel ja korras. PS § 43 esemeline kaitseala kaitseb üksnes edastatava sõnumi saladust, kusjuures edastamine tähendab, et seda toimetab kolmas isik või see toimub kolmanda isiku infrastruktuuri kaudu. PS §-s 43 sätestatud sõnumisaladuse kaitse algab piltlikult hetkel, kui saatja annab kirja üle postiteenuse osutajale või laseb selle postkasti, ning lõpeb hetkel, kui see jõuab aadressaadi sfääri. PS § 43 kaitseala laieneb mitte ainult isikule saadetud sõnumitele, vaid ka tema poolt saadetud sõnumitele.

PS § 26 lause 1 kohaselt on igäihel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusle. Lause 2 lubab kõnealust õigust riivata seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. Eraelu puutumatus kaitsealasse langeb eelkõige isiku füüsiline ja vaimne puutumatus, isiku identiteet, isikuandmed, seksuaalsus ning õigus oma kujutisele ja sõnale⁵. Laste isiklikud kirjad või muu isiklikku laadi teavet sisaldav materjal langeb eraelu puutumatus kaitsealasse ning kaitseala lubatud riivid peavad olema üksikasjalikult sätestatud seaduses, järgides põhiseaduses nimetatud eesmäärke.⁶

Õiguskantsler on seisukohal, et Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse tegevusel, mis puudutab laste isiklike kirjade avamist ja kirjavahetuse sisu kontrollimist ning kirjavahetuse piiramist, puudub seaduslik alus. Selline tegevus on omavoliline ning vastuolus PS §-s 43 ja §-s 26 sätestatuga.

Kui sõltuvushäiretega laste rehabilitatsiooniprotsessi edukuse nimel osutub laste kirjavahetuse piiramine siiski hädavajalikuks, siis tuleks selles osas teenusele suunatud laste ja nende eestkostjatega sõlmida eraldi kokkulepe. See kokkulepe võib olla vormistatud näiteks ravilepingu lisana.

Õiguskantsler teeb Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse juhatajale ettepaneku lõpetada laste õiguse sõnumi saladusele ja eraelu puutumatusle piiramine seadusliku aluseta.

Õiguskantsler soovib vastava vajaduse olemasolu korral sõlmida kirjavahetuse piiramiseks rehabilitatsiooniteenusel viibivate laste ja nende eestkostjatega eraldi kirjalik leping.

---

⁵ U. Lõhmus. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Kommentaarid §-le 26.komm 8.

⁶ Vt ka RKPJKo 25.06.2009. nr 3-4-1-3-09, p 16 jj.

(4.3) Haridus, huvitegevus ja vaba aja veetmise võimalused

Õiguskantsler kontrollis, kas lastel on Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuses võimalik omandada haridust, tegeleda eakohase huvitegevusega ning millised on vaba aja veetmise võimalused keskkuses.

Põhiseaduse § 37 kohaselt on igal inimesel õigus haridusele. Lapse õigus haridusele on sätestatud ka ÜRO Lapse õiguste konventsiooni artiklis 28 ja Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse (LKS) §-s 39. Seejuures on nii Lapse õiguste konventsioonis kui ka lastekaitse seaduses rõhutatud võrdsete võimaluste printsiipi hariduse kättesaadavuse tagamisel. Võimetekohane haridus peab olema kättesaadav kõigile lastele. Õigus haridusele tuleb tagada ka sõltuvushäiretega laste rehabilitatsiooniasutustes ravil viibivate lastel. Vajadust tagada kinnises asutuses viibivatele lastele võimetekohane haridus, on toonitnud ka ÜRO Peaassamblee⁷. Samuti on alla 17-aastastel lastel tulenevalt PGS § 17 lõikest 1 koolikohustus kuni põhihariduse omandamiseni.

Ehkki hetkel puudub õiguslik regulatsioon, mis reguleeriks õppe korraldust sõltuvushäiretega laste rehabilitatsiooniasutustes, tuleb rehabilitatsioonikeskuses viibivate laste õigus haridusele tagada ka kuni asjakohase regulatsiooni väljatöötamiseni. Praktika on seni olnud selline, et sõltuvushäiretega laste rehabilitatsiooniasutustes viibivad lapsed on suunatud nõustamiskomisjoni poolt koduõppele. Haridus- ja teadusminister on väljendanud seisukohta, et koduõppe rakendamine rehabilitatsioonikeskuses viibivatele lastele on olemasolevas õigusruumis kõige otstarbekam lahendus. Koduõppe kord on sätestatud haridus- ja teadusministri 21.12.2007 määrusega nr 83. Nimetatud korra § 3 lõike 1 järgi korraldab koduõpet kool, mille nimekirja õpilane on kandud. Sama paragrahvi teises lõikes on sätestatud, et koduõppel õppivale õpilasele koostab kool koostöös lapsevanemaga tema võimeid ja erivajadusi arvestava individuaalse õppekava, lähtudes raviarsti ja nõustamiskomisjoni soovist ning temale kohaldatavas riiklikus õppekavas sätestatud kohustuslikest ainetest. Õppekava koostamise ja õppetöö läbiviimise eest vastutab koduõpet läbiviiv õpetaja. Koduõppe korra § 3 lõike 3 kohaselt viiakse koduõppel õppivale õpilasele kooli poolt juhendatud õppetegevust läbi vähemalt 8 õppetunni ulatuses nädalas.

Kontrollimisel selgus, et õppetöö toimib Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse ruumides ja seda viivad läbi Jõhvi Gümnaasiumi ja Jõhvi Vene Gümnaasiumi õpetajad.

Mitmed lapsed, kellega õiguskantsler ja tema nõunikud vestlesid ei olnud rahul rehabilitatsioonikeskuses korraldatava õppetöö mahuga. Lapsed viitasid tundide vähesusele ja väitsid, et aeg-ajalt jäävad tunnid neile teadmata põhjustel lihtsalt ära. Mitmed lapsed olid mures, et õppetöö väikesest mahust tingituna tekib neil oma tavapärasesse kooli naasmisel õppeedukusega suuri raskusi. Õiguskantsleril tekkis kahtlus, kas õppetöö rehabilitatsioonikeskuses on korraldatud koduõppe korda järgides ning vastab laste tegelikele vajadustele. PGS § 48 lg 1 kohaselt teostab riiklikku järelevalvet kooli õppe- ja kasvatustegevuse üle Haridus- ja Teadusministeerium või haridus- ja teadusministri ülesandel kooli asukohajärgne maavanem.

Eeltoodust lähtudes soovib õiguskantsler Haridus- ja Teadusministeeriumil teostada riiklikku järelevalvet Jõhvi Gümnaasiumi ja Jõhvi Vene Gümnaasiumi õppe- ja

⁷ Vt ÜRO Peaassamblee 29.11.1985 resolutsiooniga nr 40/33 kinnitatud nn „Pekingi reeglid“ p 26.1 – 26.2. Kättesaadavad arvutivõrgus: <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.htm> .

kasvatustegevuse üle koduõppe korraldamisel Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuses.

LKS § 8 järgi on igal lapsel sünnipärane õigus elule, tervisele, arengule, tööle ja heaolule. Selleks, et tagada lapse õigus arengule, on igale lapsele vaja muuhulgas luua võimalused ja tingimused puhkuseks ja eakohaseks huvitegevuseks. LKS § 12 lõike 1 kohaselt on igal lapsel õigus puhkusele ja jõudeajale, mida ta kasutab eakohaseks, meelepäraseks tegevuseks olenevalt tervisest, soovidest ja võimalustest.

Laps on LKS § 2 järgi alla 18-aastane isik. Seega on eelnimetatud õigused teatud erisustega ka kõikidel alla 18-aastastel rehabilitatsiooniteenusel viibivatele lastel. Loomulikult ei ole kinnise asutuse tingimustes võimalik lapsele tagada samaväärseid tingimusi eakohaseks ja meelepäraseks vaba aja veetmiseks, kui vabaduses, kuid ka kinnises asutuses on vaja luua võimalikult head tingimused laste arengu soodustamiseks ja toetamiseks. Vajadust luua kinnises asutuses viibivatele lastele vajalikud tingimused vaba aja veetmiseks ja huvitegevusega tegelemiseks on rõhutanud ka ÜRO Peaassamblee⁸. Samuti on õigus puhkusele ja meelepärasele jõudeajale sätestatud ühe lapse õigusena Lapse õiguste konventsiooni artiklis 31.

Kontrollimisel selgus, et vaba aja veetmise ja huvitegevusega tegelemise võimalused rehabilitatsioonikeskuses on üsna piiratud. Paljud lapsed, kellega õiguskantsler ja tema nõunikud vestlesid, kurtsid väheste võimaluste üle tegeleda huvitegevusega ja avaldasid soovi vaba aja veetmise võimaluste avardamiseks. Samuti märkisid mitmed lapsed, et näiteks nädalavahetuseti on keskuses korraga tööl ainult 1 kasvataja, mistõttu saavad lapsed keskusest välja värske õhu kätte jalutama ainult juhul, kui kõik lapsed on sellega nõus. Juhul kui mõned lapsed ei soovi välja minna, siis ei pääse ka teised värske õhu kätte, kuna kasvataja ei saa ühtegi last üksi keskusesse jätta.

Rehabilitatsioonikeskuses viibivad sõltuvushäirega lapsed ei ole oma füüsilise ega vaimse arengutaseme poolest veel võrreldavad täiskasvanutega ja vajavad seetõttu arenemiseks täiskasvanute abi ja tuge. Eakohase huvitegevuse võimaldamine on lapse arengu seisukohast väga oluline.

Kuigi hetkel ei ole seaduse tasemel reguleeritud, kui mitu töötajat peaks konkreetse õpilaste arvu korral rehabilitatsioonikeskuses korraga tööl olema, peab personali hulk keskuses igal ajal olema selline, et laste rahvusvahelistest ja siseriiklikest õigusaktidest tulenevad õigused oleksid tagatud.

Õiguskantsler soovib Jõhvi Noorte ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse juhatajal pakkuda keskuses viibivatele sõltuvushäiretega lastele täiendavaid võimalusi vaba aja veetmiseks ja arendava huvitegevusega tegelemiseks. Samuti soovib õiguskantsler keskuse juhatajal tagada, et keskuses oleks igal ajal sõltumata kellaajast või nädalapäevast piisaval hulgal töötajaid, et kõikide keskuses viibivate laste õigused oleksid tagatud. Lisaks teeb õiguskantsler ettepaneku tagada, et lastele oleks igapäevaselt tagatud võimalus viibida värskes õhus.

Õiguskantsler soovib Tervise Arengu Instituudil teostada regulaarselt järelevalvet selle üle, kas keskuses viibivatel lastel on võimalus viibida igapäevaselt värskes õhus

---

⁸ Vt viide nr 7.

ning kas lastel on keskuses piisavalt võimalusi huvitegevusega tegelemiseks ja vaba aja veetmiseks.

(5) Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler soovitused ja ettepanekud Jõhvi Noorukite ravi- ja rehabilitatsioonikeskuse juhatajale, Tervise Arengu Instituudile ja haridus- ja teadusministrile ning saadab kontrollkäigu kokkuvõtte teadmiseks sotsiaalministrile. Ettepanekute ja soovituste täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes alates vastavate ettepanekute ja soovituste tegemisest.